

ŠENGEN VIA ITALIA

Jovan Bulajić

Ja imenom i prezimenom, građanin Evrope, rođen u jednoj od država Starog kontinenta, Evropljanin po geografskom položaju i opredeljenju, oglašavam i obelodanjujem javno da sam uvređen i ponižen bez pokrića.

U šestu godinu novog milenijuma zakoračila je Evropa. Svet nekuda žuri, napred grabi, sve se menja. Samo ja kao umorni pantomimičar u mestu hodam.

Dugo pamtim, još duže se raspamećujem nad nekim paradoksima današnjice.

Teško da je i jedan događaj posle rušenja Berlinskog zida izazvao u meni toliko uzbuđenja koliko dogovor evropskih zemalja u Šengenu o slobodnom protoku ljudi.

Nestanak Berlinskog zida značio je definitivni raskid sa mračnom prošlošću, a dogovor u Šengenu o ukidanju pasoša i viza džinovski iskorak u slobodu za pojedinca, u ličnu slobodu.

Šta je pasoš? Pasoš je (francuska reč: *pasport*) putna isprava za slobodno kretanje preko granice.

Šta je viza? Latinska reč *visum* - znači viđeno, pregledano, naročito se odnosi na putne isprave, pasoše.

Šta znači VIZIRATI? Latinska reč *visere* znači nišaniti, gađati, uzeti na nišan, overiti putne isprave, staviti vizu na pasoš.

E, pa nema više nišanjenja, gađanja, uzimanja na nišan. Posle šengenskog dogovora nema više overavanja isprava ni stavljanja viza na pasoš, mislio sam ja.

Nema više proveravanja, kopanja po prošlosti, pretresanja duše i tela.

Ovim istorijskim dogovorom Evropa je visoko dignuta čela zakoračila u novi vek. Stari kontinent služiće kao primer, putokaz ostalim kopnima planete.

Punih pluća, raširenih krila, Ja, Evropljanin, građanin pojedinac, žurio sam da o najvećem evropskom, civilizacijskom dostignuću obavestim rodbinu i prijatelje.

Stari kontinent postao je istinsko stanište slobodnih ljudi.

Birao sam zemlju u koju ću putovati, sutra.

Divio sam se mnogim gradovima Evrope. Ostavljao sam dane u Luvru, klanjao se skulpturi Mojsija u bazilici San Pjetro in Vinkoli. Mirisao sam cvetove Firence i bio zaljubljen u dve katedrale na Fjorentinskom trgu. Voleo sam jednu Nemicu u Frankfurtu na Majni. Verovao da je moja prestonica isto što i Amsterdam ili Madrid, Pariz ili London dok me nisu probudile sirene.

U godinama koje su prethodile svemu ovome bio sam malo komunist, zatim disident, antikomunist sa dosijeom. Demonstrant.

Tabanao sam ulicama Beograda, zviždao pištaljkom, izvikivao parole, sve u ime evropskih načela i ideala slobodnog sveta.

I štedefo sam dinar po dinar, makar za tri dana, za jedan vikend u slobodnoj Evropi.

Videću Italiju, odlučio sam. Putovaću vozom u Parmu. U Parmi, boraviću tri večeri za redom u velikom pozorištu FARNEZE Đovana BATISTE ALEOTIJA. Osnovano je u Parmi 1628. godine. Svečanom predstavom MERKUR i MARS po tekstu Klaudija Akilinja u scenografiji Frančeska Gitija otvoreno je ovo umetničko zdanje izuzetne pozorišne arhitekture, jedino te vrste i građe koje je očuvano do danas.

Zašto sam se odlučio baš za Italiju?

Zbog čega volim tu zemlju i njene temperamentom nama slične ljude.

Možda zato što sam odrastao u Paštrovićima.

Šta su i gde su Paštrovići?

Nedaleko od obale mora Jadranskog. Od Budve do Bara. Od rta Zavale do Spiča. Od Kufina do Babina vira. Od Bečića do brda nad Sutomore.

Paštrovići su se vekovima mnogo čemu učili od Latina. Kako se koji iz Mletaka vraćao bivao je sve važniji i podsmešljiviji. Primili su gospodsko držanje latinsko, volju za pismenošću i strast prema teatru. Smeh i podsmeš latinski činio im se raskalašnim, preglasnim. Zato će se Paštrovići nasmejati nemušto, sebi u bradu. Podsmehnuće se diskretno iz tiha, no ne manje lukavo.

Jezik im je prepun talijanštine pa im to govor čini muzikalnijim od zborjenja crnogorskog. Kad bi hteli da sebi daju neku posebnu važnost, završavali bi govor replikom na italijanskom jeziku...

Komšije smo, a šta je komšija? Sused, onaj što živi u tvojoj neposrednoj blizini.

A Italija je tu, na dohvat ruke.

Možda je volim zbog jednog jutra ranog u Firenci. Vraćajući se iz Pompeje stigli smo u grad cveća u četiri sata zorom. Našli smo se potpuno nespremni na trgu između dve katedrale u kojima se održavala jutarnja misa. Opijajući zvuci sa orgulja zaustavljali su dah. Bah se zavlacio pod kožu. I poslednjem crnoberzijancu iz čopora turističkog, sa punim torbama kupljenih stvari činilo

se da lebdi, da ga nešto izdiže nad pločnikom, odvaja od tla. Ambijent se činio nestvarnim i bajkovitim.

Italiju sam prvi put video krajem pedesetih godina prošloga veka. Tačnije, bilo je to u leto 1958. godine.

Bio je to prvi pokušaj Titove Jugoslavije da makar i stidljivo otvori granice prema Zapadu. Razume se italijanska tura bila je grupna i ja sam se našao u jednoj od prvih grupa. Trst, Venecija, Rim, Napulj, Pompeja i Firenca. Za dvanaest hiljada lira tokom dvanaest dana u Italiji kupio sam paklo cigareta "Alfa" i kilo breskvi na "trgu lopova" u Rimu.

Što se tiče breskvi bilo je to najkrupnije i najslađe voće koje sam u životu probao. A kad sam pažljivije zagledao omot u koji su bile upakovane, shvatio sam da su stigle iz našeg kraja, iz Grocke.

Ostatak novca potrošio sam na muzeje i na sve ono što se videti moglo.

Bio je to moj prvi prelazak granice u životu. Doživljaj nezaboravan.

Sada je oktobar dve hiljade pete godine, Beograd je pod lakom maglom, kišica sipi. Ja, građanin Evrope, pod kišobranom.

Pred Italijanskom ambasadam red. Šta čekaju ovi ljudi? Zašto? Obavestio sam se potanko od čekajućih i zastao zbunjen.

Sa blagom mučninom u stomaku pristao sam da stanem u red i čekam. Ako ste pomislili da ovi ljudi satima čekaju na vizu, prevarili ste se. Čekaju da dobiju broj koji ih vodi u novi red, u propisanu proceduru kojoj se ne vidi kraja.

Posle nekoliko sati strpljivog stajanja i premeštanja s noge na nogu našao sam se pred ljubaznom službenicom koja mi je sa osmehom na licu izdiktirala koja sve dokumenta treba da priložim uz molbu, da bih dobio broj.

Kopiju ovoga, original onoga, voznu kartu, rezervaciju u hotelu, gde idem i zašto, potvrda o ličnim primanjima...

Reč mi je zastala u grlu. Godine 1968. putovao sam u Sovjetski Savez. Bila su potrebna ista dokumenta. Šta je sa dogovorom u Šengenu, hteo sam da upitam.

- Imate li koga u Parmi ko bi za Vas garantovao? - nastavila je službenica sa masakrom ne skidajući osmeh sa lica.

Krv mi je jurnula u glavu. Imam li koga u Italiji ko bi za mene garantovao, odzvanjalo mi je u ušima i stezalo u grlu.

Vek sam svoj proveo sa dosijeom i žigom neizbrisivim na čelu. Zar opet proveru, zar ponovo na nišanu.

Koga to imam u Italiji? Imam li koga?

Sa Karlom Goldonijem družio sam se profesionalno, postavio sam na scenu njegovu "Mirandolinu" i "Lažljivca". Sa Ugom Betijem saradivao sam kao re-

ditelj u "Zločinu na Kozijem otoku". Umberto Eko zauzima visoko mesto u mojoj biblioteci. Pređraga Matvejevića upoznao sam u Mostaru, u Kujundžiluku. Šaljem mu svoje romane na njegovu rimsku adresu. Oduševljen sam romanom "Koža" a Malapartea upoređujem sa Dostojevskim. U Parmi ne poznajem baš nikog, ali slika drvenog pozorišta FARNEZE nalazi se na koricama tri moja romana.

U Bariju sam imao rođaka. Umro je 1943. godine u tamošnjem zatvoru dan pre kapitulacije Italije. Čitao sam Plauta i Seneku, mudrovao sa Nikolom Makijavelijem. Pozivao se na Dantea.

Vratio sam ljubaznoj službenici broj i ćutke, bez reći napustio prostoriju. Samo na trenutak sa njenog lica nestalo je osmeha.

Napustio sam ambasadu i rešio da pišem predsedniku.

"Senjore presidente! Poštovane komšije! Uvažena gospodo!

Pismom ovim uljudno molim, od vas tražim da se ponovo održi sastanak u Šengenu jer sam ponižen i uvređen kao Evropljanin, pravi.

Ne mogu se građani Starog kontinenta deliti na crne ovce i bele, na one s belegom i bez njega.

U mojoj zemlji i krave su popisane, imaju nekakav pasoš Evropske unije. Vreme je da ga ja nemam. Poslednji je čas da me ni na jednoj granici evropskoj ne zaustavljaju, ne proveravaju jer ja jesam Evropljanin, kunem se mapom Evrope.

Sa teorijom o IBERMENŠU raščistili smo devetog maja 1945. Neću da budem crna ovca. Hoću samo da idem u pozorište Farneze pre nego što na mom satu padne zastavica."